

12.5.2023

SVO

Kirjallinen kuulemispyyntö/Hallitusvaihdos/Työllisyyden reformipöytä, 12.5.2023**VN/11333/2023****Työhyvinvointi:****Sairauspoissaolojen vähentäminen: Millä keinoilla sairauspoissaoloja saadaan vähennettyä ja mitä erityisesti mielenterveydestä johtuvien poissaolojen vähentämiseksi voidaan tehdä?****1. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvien etuuksien kehittäminen**

Sairauspoissaolo- ja työkyvyttömyystilanteissa olennaista on työkykyä parantavien ja palauttavien palvelujen oikea-aikainen saatavuus ja oikea kohdentaminen sekä erityisesti mielenterveyssyistä johtuvissa työkyvyttömyystilanteissa mahdollisimman nopea työhön paluu tai soveltuviin kuntoutustoimenpiteisiin pääsy omien voimavarojen mukaan.

Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvien etuuksien kehittämistä on käsitelty myös parlamentaarisessa sosiaaliturvakomiteassa.

Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet rahoitetaan työnantajien, palkansaajien ja yrittäjien sairausvakuutus- ja työeläkemaksuilla sekä valtion varoista. Etuuksien kehittämistä varten asetettaisiin kolmikantainen selvitys- ja lainvalmisteluhanke.

Hankkeen (2023–2027) tavoitteena olisi, että työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet, palvelut ja muut tukitoimet muodostaisivat henkilön näkökulmasta toimivan kokonaisuuden. Lähtökohtana on henkilön olemassa oleva työkyky ja sen hyödyntäminen ja parantaminen. Kehittäminen koskisi sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa ja osasairauspäivärahaa, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaista kuntoutusrahaa ja osakuntoutusrahaa, kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä (kuntoutustukea ja toistaiseksi myönnettyä) sekä työeläkelakien mukaista kuntoutusrahaa, osakuntoutusrahaa ja työkyvyttömyyseläkettä (kuntoutustukea ja toistaiseksi myönnettyä, myös osakuntoutustukea ja osatyökyvyttömyyseläkettä).

Ensi vaiheessa selvitetään, millaisia toimenpiteitä voitaisiin edellyttää työkyvyttömyyden eri vaiheissa, sekä työkyvyttömyyden käsitteiden eroja ja erojen perusteita eri etuuksissa. Varmistetaan, että lainsäädäntö tukee olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä, erityisesti osatyökykyisyystilanteissa. Arvioidaan mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin.

Samalla arvioidaan etuuksien muita selkeyttämismahdollisuuksia ja kehitetään kuntoutustarpeen selvittämistä etuutta haettaessa ja etuuskauden aikana oikea-aikaisten mielenterveys- ja kuntoutuspalvelujen saamiseksi. Selvitetään tiedon liikkumista koskevat kysymykset Kelan ja työeläkelaitosten välillä.

Nykyisessä lainsäädännössä osatyökykyisyys on huomioitu vaihtelevasti. Sairausvakuutuslaki mahdollistaa osasairauspäivärahan maksamisen, johon kuitenkin sovelletaan täyden työkyvyttömyyden käsitettä. Työeläkelainsäädännön mukaan voidaan maksaa osatyökyvyttömyyseläkettä. Kansaneläkejärjestelmässä osatyökykyisyyttä ei huomioida.

Eläkelainsäädännössä on myös säännökset siitä, että eläke voidaan jättää lepäämään tietyin edellytyksin. Lainsäädännön tulisi tukea nykyistä vahvemmin osatyökykyisten olemassa olevaa työkykyä. Näin ollen arvioitavaksi tulisi mahdollisuus erilliseen osatyökykyisyyden/ osatyökyvyttömyyden käsitteeseen eri etuuksissa ja se, että olemassa olevaa työkykyä pystyttäisiin hyödyntämään paremmin.

Valmistelussa olisi selvitettävä tarkemmin käytettävissä oleva sukupuolten ja ikäryhmien mukaan eritelty tutkimustieto, myös eri maissa toteutetuista uudistuksista, ja arvioitava voimassa oleva lainsäädäntö ja sen perustelut sekä eri kehittämisvaihtoehtojen vaikutukset (mm. työllisyys-, toimeentulo-, kustannus- ja rahoitusvaikutukset, terveys- ja hyvinvointivaikutukset, sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutukset)

Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvien etuuksien kehittämisellä on liittymäpinnat hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämiseen, työterveyshuollon kehittämiseen sekä kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelmaan.

2. Psykoterapian kehittäminen korvausjärjestelmissä

Arvioidaan työmarkkinaosapuolten tekemää ehdotusta lyhytpsykoterapioiden ja interventioiden ottamiseksi korvattaviin työterveyshuollon palveluihin.

Tulevaisuudessa on tärkeää kehittää psykoterapiakuntoutuksen saatavuutta sekä hyvinvointialueiden ja Kelan työnjakoa ja yhteistyötä kuntoutuksen osalta. Kehittämisen ja selvitystarpeita on tunnistettu ainakin saatavuudessa, oikea-aikaisuudessa sekä hoidon ja kuntoutuksen jatkumoissa. Kehittämismahdollisuuksia olisi hyvä selvittää tarkemmin ja arvioida, miltä osin tarvittaisiin lainsäädäntömuutoksia. Olisi tärkeää kehittää asiakkaiden sujuvaa pääsyä palveluihin ja hoidon ja kuntoutuksen toteutumista ehjinä kokonaisuuksina.

3. Nuorten kuntoutuspalvelujen kehittäminen

Nuorten eli alle 35-vuotiaiden työkyvyttömyyseläköityminen on ollut kasvussa. Kasvun keskeiset syyt ovat mielenterveysperustaiset työkyvyttömyyseläkkeet. Näissä ikäluokissa mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä lähes tuplaantui 2000-luvun aikana. 2000-luvun alussa reilu 11 000 nuorta henkilöä oli työkyvyttömyyseläkkeellä mielenterveyssyistä. Vuonna 2021 heitä oli jo lähes 21 000.

Tilastot kertovat, että työkyvyttömyyttä aiheuttavat mielenterveysongelmat alkavat usein jo ennen kunnollista työelämään kiinnittymistä. Nuorten kasvavat eläkemenot näkyvät enemmän kansan- kuin työeläkejärjestelmässä, mutta nuorten omien tulevien eläkkeiden taso, ja myös nykyisten työeläkkeiden rahoitus riippuvat työurien pituudesta ja eheydestä. Koko hyvinvointivaltion rahoitus on yhä pienempien ikäluokkien hartioilla. Ikääntyvällä maallamme ei ole varaa hukata nuoria aikuisia työkyvyttömyyseläkkeelle.

- Lisärahoitus neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten harkinnanvaraiseen kuntoutukseen hyvinvointialueiden toiminnan vakiintumisen ajalle Kelan esityksen mukaisesti. Kelan laskelmien mukaan lisärahoituksen tarve olisi kuluvalle vuodelle 8,5 milj. euroa, ensi vuodelle 8,9 milj. euroa, vuodelle 2025 8,2 milj. euroa ja vuosiksi 2026–2027 yhteensä 20 milj. euroa.
- Oppilaitosten tarjoamat tukipalvelut eivät ole kaikille opiskeluhollossa asioiville nuorille riittäviä. Kela on kehittänyt uuden ammatillisen kuntoutuksen palvelun opiskelijavalmennuksen. Palvelu on valmennuksellinen palvelu, jossa opiskelija tarkastelee

itseään, opiskelukykyään, voimavarojaan sekä ajattelu- ja toimintamallejaan valmentajan tuella. Valmennus on tarkoitettu nuorille, joilla on pitkäaikaisia terveyteen ja oppimiseen liittyviä ongelmia. Opiskelijan opiskelukyky ja muu toimintakyky kohenevat ja hän pystyy jatkamaan opintojaan kohti työelämää. Kelan arvio kustannuksista: 1. vuosi 1,5 milj. euroa ja 2. vuodesta eteenpäin n. 10 milj. euroa vuositasolla.

- Tehostetaan alle 30-vuotiaiden nuorten kuntoutustarpeen varhaista tunnistamista, selvittämistä ja kuntoutukseen ohjaamista tukemaan olemassa olevaa työkykyä, edistämään työllistymistä ja ehkäisemään työkyvyttömyyden pitkittymistä ja kuntoutustuelle/työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Kohderyhmänä ovat alle 30-vuotiaat mielenterveyssyistä sairauspäivärahaa tai kuntoutustukea hakeneet nuoret. Nuoret ohjataan tarpeen mukaiseen kuntoutukseen ja tarvittaviin palveluihin.